

BARCELONA. 1949. Plaza del Comercio, antes de Palacio. J. Laurent. Madrid.

LA CATALUNYA DE JULES AINAUD (1871-1872)

CENTRE KBr FUNDACIÓ MAFRE
BARCELONA

LA CATALUNYA DE JULES AINAUD (1871-1872)

Lloc: Centre KBr Fundació MAPFRE

Avenida Litoral, 30

Dates: Del 8 de juny al 3 de setembre

Comissària: Jep Martí

Imatges en alta resolució:

<https://noticias.fundacionmapfre.org/media/2023/05/Imagenes-de-prensa- Jules-Ainaud-DEF.zip>

Aquesta exposició forma part de la secció oficial del Festival PhotoESPAÑA

PHotoESPAÑA 2023

Comunicació Fundació MAPFRE

Alejandra Fernández / alejandra@fundacionmapfre.org / +34 690 04 91 12

Imatge de la portada:

Jules Ainaud

Barcelona. Plaça del Comerç, abans de Palau. 4 de juny del 1872

Biblioteca Nacional de España, Madrid

DESTACAT

Entre el 1871 i el 1872, Jules Ainaud (Lunèl, França, 1837 - Barcelona, 1900) va fer un viatge per Catalunya amb l'encàrrec de fotografiar diferents llocs d'interès. El resultat d'aquest treball, que avui podem contemplar a les sales del centre de fotografia KBr, no va tenir mai un reconeixement. L'objectiu d'aquesta mostra és donar a conèixer la seva obra d'aquells anys, com també situar l'autor al lloc que li correspon en la història de la fotografia.

Ainaud va col·laborar amb la casa fotogràfica Jean Laurent, que s'havia establert a Madrid l'any 1856, però que tenia empleats per tota la Península per fer treballs de camp; aquest és el motiu pel qual a les seves fotografies no s'esmenta l'autoria, perquè no va ser fins a mitjan segle XX que es van començar a legitimar els drets d'autor sobre l'obra.

OBRES

- 100 fotografies (89 de gran format, 7 de petit format, 4 targetes americanes)
- 14 vistes estereoscòpiques
- 13 reproduccions de negatius estereoscòpics
- 1 oli sobre llenç
- Documentació (cartes i àlbums)

CLAUS

Jean Laurent: D'origen borgonyó, Jean Laurent, conegut a Espanya com Juan Laurent, va establir-se a Madrid el 1844, després de passar per París. El 1856 va adoptar l'activitat fotogràfica com a professió i va obrir el seu negoci al número 39 de la Carrera de San Jerónimo, a Madrid, reaprofitant l'estudi d'un dels seus antecessors, Charles Clifford. El 1861, Laurent va ser nomenat fotògraf de la reina Isabel II. Com a retratista, ens ha llegat un testimoni de gran qualitat de la societat del seu temps, des de tipus populars fins a l'aristocràcia social i intel·lectual d'aquest període. A més de fer retrats, Laurent va reproduir obres d'art i va fer reportatges sobre la construcció del ferrocarril o del canal de Lozoya, i també va captar vistes de ciutats i monuments d'arreu d'Espanya amb l'ajuda dels fotògrafs que va contractar, entre els quals destaca Jules Ainaud.

Negatius de vidre: Jules Ainaud treballava amb plaques de vidre al col·lodió humit —una placa de vidre era sensibilitzada a la llum, després exposada i revelada—, que donava lloc a un negatiu del qual es podien obtenir diverses còpies idèntiques, a diferència del daguerreotip, que era únic. Per fer fotografies d'exterior calia tenir un laboratori de campanya on preparar i revelar les plaques. A més, eren indispensables un o dos ajudants, entre altres raons per moure i transportar tot el material fotogràfic, que era molt feixuc.

Vistes estereoscòpiques: El calotipista Henry Collen va fer el primer retrat estereoscòpic el 1841. Aquesta tècnica es basa en el sistema que forma i fa possible la visió tridimensional de l'ésser humà. La càmera estereoscòpica reproduïx la funció dels ulls: mitjançant dos objectius, recull sengles imatges, aparentment iguals però que tenen una petita diferència provocada per la distància que hi ha entre les dues lents, com si fossin els ulls. A través d'uns visors estereoscòpics, les imatges es fonen en una imatge tridimensional. La peculiaritat de les vistes estereoscòpiques d'Ainaud radica en el fet que van ser captades amb un sol objectiu i no amb dos, si més no les fetes a València i Múrcia. A partir del 1880, amb el naixement de la fotografia estereoscòpica d'aficionat, la classe burgesa i acomodada va començar a retratar els viatges que feia. Als comerços, els parells estereoscòpics que representaven llocs llunyans i vistes pintoresques van donar peu a l'aparició de les populars targetes postals.

El viatge a Espanya: Per la seva situació al sud d'Europa, molt propera a l'Àfrica, Espanya va començar a fascinar els estrangers ja a finals del segle XVIII, en gran part per la seva fusió cultural. Una de les primeres persones que va manifestar aquesta fascinació va ser Théophile Gautier, que va assenyalar que Espanya no estava feta per als europeus perquè «el geni d'Orient hi perviu en totes les seves formes». I és cert que el país vivia un endarreriment considerable quant a infraestructures i desenvolupament en comparació amb altres veïns, com ara França. La invasió napoleònica no havia pas afavorit que evolucionés, sinó que, a partir d'aleshores, els canvis freqüents de govern i la inestabilitat política l'havien perjudicat, fent créixer els regionalismes i les consciències nacionals. Hi havia la creença, no del tot errònia però tampoc del tot encertada, que Espanya s'hi resistia perquè el canvi podia arrencar la nació de la seva tradició i les seves arrels. Aquesta consciència encara va créixer amb la pèrdua de les colònies de Cuba i les Filipines el 1898.

Així, doncs, al començament del segle XIX, la Península ja era una de les destinacions favorites de viatgers, intel·lectuals i artistes, que la veien com el lloc ancorat en el passat i, per tant, no contaminat, pur i exòtic que, en certa manera, encarnava tots els ideals romàntics. Alguns d'aquells viatgers cèlebres van ser Alexandre de Laborde, que ja el 1806 va començar a redactar textos i a fer dibuixos per al seu llibre *Voyage pittoresque et historique de l'Espagne* (1806-1820); el també escriptor Washington Irving, que era a Madrid el 1826; els pintors Delacroix i Manet, i més endavant el nord-americà John Singer Sargent i el francès Auguste Rodin. Entre els fotògrafs podem destacar Charles Clifford i Jean Laurent, així com Jules Ainaud, que volia romandre a Espanya sis mesos i arribar a Portugal, però que, finalment, va acabar establint-se a Barcelona i no va tornar pas a França.

L'EXPOSICIÓ

Ja fa més de 150 anys que el conjunt de fotografies que Jules Ainaud va fer a Catalunya entre el 1871 i el 1872 per encàrrec de la casa J. Laurent van ser exposades a l'Ateneu Barcelonès per primera i única vegada. Sempre s'havia considerat que aquestes imatges eren propietat de la casa que les havia encarregat i que Laurent n'era l'autor. Avui dia sabem que van ser fetes per Jules Ainaud, igual de les fotografies de la zona de Llevant que va comercialitzar la casa J. Laurent entre el 1871 i el 1879. *La Catalunya de Jules Ainaud (1871-1872)*, que continua la línia de programació expositiva iniciada ja fa un temps per la Fundació MAPFRE amb la voluntat d'aprofundir en el coneixement dels arxius i els fons fotogràfics, presenta, per primera vegada després de l'exposició del 1872, l'obra fotogràfica d'aquest artista, per restituir-ne la legítima autoria i donar-ne a conèixer el treball.

A partir de mitjan segle XIX, la fotografia va començar a ser considerada un negoci amb futur i, en diversos països d'Europa, van sorgir empreses que excedien la seva funció com a establiments on es feien retrats per passar a comercialitzar i distribuir reproduccions d'obres d'art, fotografies de vistes de ciutats, monuments i paisatges, i també retrats de personalitats importants. Entre aquests comerços destaca Bisson Frères a França; la London Stereoscopic and Photographic Company, al Regne Unit; Fratelli Alinari, a Itàlia, o J. Laurent, a Espanya.

L'exposició que es presenta avui aplega cent còpies en paper a l'albúmina a partir de negatiu de vidre al col·lodió humit. A més, inclou catorze vistes estereoscòpiques i tretze reproduccions dels negatius en plaques de vidre d'aquestes vistes, que permeten apreciar la riquesa de detalls de la imatge en comparació amb les obres en paper. Totes aquestes fotografies van formar part dels catàlegs que l'empresa Laurent va fer servir per a la comercialització entre el 1872 i el 1879. El recorregut es completa amb un retrat a l'oli d'Ainaud, documentació i quatre cartes que parlen del viatge que l'autor va fer per Catalunya els anys 1871 i 1872.

Per a aquesta mostra s'ha comptat amb el generós préstec d'obres per part de l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona; la Biblioteca Nacional de España, Madrid; el Museo Nacional de Artes Decorativas, Madrid; la Fototeca del Instituto del Patrimonio Cultural de España, del Ministeri de Cultura i Esport; el Museu Nacional Arqueològic de Tarragona; el Museu Nacional d'Art de Catalunya, Barcelona; el Museu Marítim de Barcelona; l'Ateneu Barcelonès; l'Arxiu Històric de la Ciutat de Tarragona; el Museu Nacional de la Ciència i la Tècnica de Catalunya, Terrassa; el Museo del Traje. Centro de Investigación del Patrimonio Etnológico, Madrid; la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi, Barcelona; la Biblioteca de l'ETSAB. Universitat Politècnica de Catalunya. UPC, Barcelona; el Museo Arqueológico Nacional, Madrid, i diverses col·leccions privades.

LA CASA J. LAURENT

No sabem amb exactitud com van ser els inicis de Jean Laurent en el camp de la fotografia, per bé que molts historiadors suggereixen una formació autodidacta. En els inicis, tot just arribat a Madrid, se sap que es va dedicar al comerç de paper i cartolina per a llibreters i enquadernadors, i que, el 1856, va obrir el primer estudi fotogràfic, que fou l'origen del futur establiment més important d'Espanya dedicat a la comercialització de fotografia.

L'interès per la reproducció fotogràfica que es va desenvolupar a partir dels anys seixanta del segle XIX va coincidir amb la popularització de la imatge en postals. Així, els fotogravats van ser substituïts per les fotografies en llibres i publicacions, i els membres de la burgesia espanyola, sobretot la catalana, van adquirir un gust pel retrat, que després guardaven com a record o exposaven a casa. Considerant la gran producció de negatius, les diferents companyies necessitaven contractar un gran nombre d'operadors que es dedicaven a fer les còpies en paper. Els millors també feien reproduccions d'obres d'art en museus o visitaven les ciutats amb la finalitat de documentar-ne l'arquitectura i els monuments. A més d'Ainaud, a la casa J. Laurent van treballar-hi, entre altres, Juan i Vicente Daillencq (cunyats de Laurent), Carlos Pepín, Carlos Bermudo i Leon Bravy. I entre els que fotografiaven exteriors, de vegades acompanyant el mateix Laurent o bé de manera individual, destaquen, a més d'Ainaud, Alfonso Roswag (gendre de Laurent), Luis Perrochón i José Martínez Sánchez. Gairebé totes les fotografies que van fer aquests autors anaven signades amb el nom de la companyia per a la qual treballaven: J. Laurent o J. Laurent y Cía.

Jules Ainaud
Barcelona. La Diputació Provincial, 1872
Arxiu Fotogràfic de Barcelona

JULES AINAUD, EL FOTÒGRAF

Jules Ainaud va néixer a Lunèl (Llenguadoc, França), el 25 d'abril del 1837, fill de Jean Ainaud i d'Amèlie Escande. El 1863 va viatjar a Espanya amb la intenció d'arribar fins a Portugal i tornar a França aquell mateix any, cosa que no va fer. A mitjan 1863 era a Manresa i se sap que l'any següent va ser a Alacant, on va rebre l'encàrrec de fer un reportatge sobre el riu Algar. El 1864 es va casar amb la malaguenya Ana Sánchez Gálvez, amb qui va tenir set fills, els dos últims nascuts a Barcelona. L'any 1866 residia a Màlaga amb la seva esposa i el primer fill, Joan. Després va tornar a Alacant, abans d'establir-se a Barcelona el 1878.

Al llarg de la dècada de 1860 va exercir de retratista a Manresa, Cardona, Igualada i Alacant, i possiblement també a Màlaga. Entre el 1870 i el 1872 va treballar per a la casa J. Laurent de Madrid, reproduint obres d'art i fent vistes de ciutats i monuments a Xàtiva i València (1870); Múrcia, Cieza, Archena i Cartagena (1870-1871); Oriola, Elx i Sagunt (1871); Tortosa, Poblet, Santes Creus i Montserrat (1871); Tarragona (1871-1872), i Barcelona (1872).

Antoni Caba.

Retrat de Jules Ainaud Escande, 1872

Oli sobre tela

Museu Nacional d'Art de Catalunya, Barcelona,
donació dels familiars de Carmen de Lasarte, 1965

© Museu Nacional d'Art de Catalunya, Barcelona

A l'inici de la dècada de 1890 feia retrats a Barcelona per al fotògraf Antoni Esplugas, a l'estudi que Esplugas tenia al costat del Teatre Principal. En aquell espai va establir-se Jules Ainaud el 1892 amb el nom «Mr. Jules. Fotografia Franco-Hispana», després d'associar-se amb Anacleto Planas. Dels seus anys de retratista tenim un magnífic retrat acolorit, datat el 1864 i que és l'única imatge que es conserva firmada per Ainaud juntament amb un altre fotògraf francès, Jean Darblade.

En paral·lel a la seva tasca per a la casa J. Laurent, Jules Ainaud va practicar el seu ofici en diverses poblacions de la geografia espanyola des del 1863 fins a l'any que va morir, gairebé sempre per compte d'altres fotògrafs. És per això que el seu nom ha passat desapercbut per a la història de la fotografia fins fa ben poc i que, avui dia, la seva activitat fotogràfica encara està en curs d'investigació. L'últim reportatge documentat que va dur a terme va ser a Portbou el mes de maig de l'any 1900, just abans de morir a Barcelona el 3 de juny.

L'EXPEDICIÓ A CATALUNYA

El reportatge fotogràfic que es presenta a l'exposició es va dur a terme entre el mes d'agost del 1871 i el juliol del 1872 per encàrrec de la casa J. Laurent. Inclou imatges fotogràfiques que van des de l'Ebre fins a la Ciutat Comtal: Tortosa, Tarragona, els monestirs de Poblet i Santes Creus, el monestir i la muntanya de Montserrat, i Barcelona.

D'un total de més de 300 vistes impressionades en plaques de vidre de gran format (27 × 36 cm), el 1872 la casa J. Laurent va comercialitzar-ne 127 en paper a l'albúmina i, pocs anys després, el 1879 i com a J. Laurent y Cía., va afegir al catàleg 67 vistes estereoscòpiques fetes per Jules Ainaud amb una càmera d'un sol objectiu en plaques de vidre de 13 × 18 cm.

En algunes de les fotografies es detecta un caràcter més personal, per exemple a *Poblet, Tarragona; Porta reial del convent, Tarragona; La muralla Ciclopia, Barcelona; Plaça del Comerç, abans de Palau o Barcelona. Magrebí pidolant*. En aquestes imatges, i en altres preses a València, a l'horta de Múrcia o al palmerar d'Elx, a diferència de les vistes impressionades per Jean Laurent o els fotògrafs comissionats, la figura humana és molt més que un arquetip o un patró de referència de les dimensions dels edificis fotografiats; fins i tot va més enllà de donar profunditat a la imatge captada. Aquí, la presència humana irromp en petites escenes de treball o en situacions quotidianes, tot i que no es pot perdre de vista que es tracta d'una realitat aturada pel fotògraf.

Jules Ainaud

Poblet (Tarragona). Porta Reial del convent, setembre del 1871
Biblioteca Nacional de España, Madrid

Tot i això, hem de tenir present que, en general, la producció d'Ainaud no reflecteix el seu punt de vista personal, sinó que respon als paràmetres de l'empresa comercial que li va fer l'encàrrec, i que l'objectiu principal no era crear o documentar, sinó difondre. L'obra de Jules Ainaud feta a Catalunya segueix el cànon marcat per l'empresa, cosa que justifica que en el reportatge del monestir de Poblet no es facin evidents la destrucció ni l'abandonament del recinte monacal; que a Tarragona no fotografiés vistes de l'amfiteatre romà, gairebé del tot ocult per edificacions sobreposades, o que, a la catedral de Barcelona, malgrat l'extraordinària col·lecció de vistes del claustre, no en fes cap de l'antiga façana inacabada.

HERNÁNDEZ SANAHUJA

El 1872, Buenaventura Hernández Sanahuja, director del Museu Arqueològic de Tarragona, arqueòleg i fotògraf aficionat, conscient de la importància de la imatge fotogràfica, va encarregar a la casa J. Laurent 50 còpies de les fotografies que comercialitzava, entre les quals hi havia un bon nombre de les que Jules Ainaud acabava de fer a Tarragona. La Diputació de Tarragona va concedir-li una subvenció de dues-centes pessetes per fer aquesta compra. L'objectiu era penjar aquelles còpies a les sales del museu amb la finalitat que el visitant pogués veure-hi els monuments més destacats de la ciutat i de l'entorn més proper sense necessitat de fer-ho *in situ*. Hernández Sanahuja es va convertir així en un pioner en l'ús de la imatge fotogràfica com a complement del discurs museogràfic.

Al catàleg del Museu Arqueològic del 1878, Hernández Sanahuja va escriure: «A les parets i a les pilastres de la sala gran hi ha una col·lecció de fotografies amb els seus quadres i vidres corresponents que representen els principals monuments de la ciutat de Tarragona i la seva província a fi que el visitant, sense separar-se de l'edifici del Museu, pugui fer-se càrrec de la importància d'aquests».

Jules Ainaud

Tarragona. Pedreres de Tarragona, 8 de febrer del 1872
Museu Nacional Arqueològic de Tarragona

FORMATS

La casa J. Laurent de Madrid, en el catàleg del 1879, va arribar a comercialitzar prop de 5.000 imatges fotogràfiques, que es venien en diferents tipus de presentació. El format general era la còpia directa per contacte, d'una mida aproximada de 260 × 350 mm, que podia anar enganxada o no sobre un suport de cartró i que en aquesta exposició es pot veure a les parets. També hi havia el format cabinet, targeta americana o targeta àlbum, popularitzat a partir del 1867, amb una mida d'imatge de 100 × 135 mm sobre un suport de cartró de 108 × 165 mm. I la targeta de visita, amb una mida d'imatge d'uns 90 × 55 mm sobre un suport de cartró de 105 × 65 mm. Quant al format estereoscòpic, presentava una mida d'imatge de 150 × 80 mm sobre un suport de cartró de 178 × 87 mm. Finalment, els àlbums acordió, com a record turístic d'una ciutat determinada, incloïen 12 imatges fotogràfiques. Totes les còpies fotogràfiques comercialitzades en aquella època eren revelades sobre paper albuminat.

VISTES ESTEREOSCÒPIQUES

La casa J. Laurent va comercialitzar en el catàleg publicat el 1879 les vistes estereoscòpiques impressionades per Jules Ainaud a Catalunya entre el 1871 i el 1872. En total són 65 vistes en format estereoscòpic, 15 de les quals es poden veure aquí amb la reproducció del negatiu de vidre que es conserva a l'Institut del Patrimoni Cultural de Espanya. Una de les característiques de les vistes estereoscòpiques d'Ainaud és que va fer-les amb una càmera d'un sol objectiu, de manera que hi ha una diferència de temps entre la vista de la dreta i la de l'esquerra, que s'observa perfectament quan la imatge capta cossos en moviment, ja que apareixen en posicions diferents en cadascuna de les vistes del parell estereoscòpic. Les vistes estereoscòpiques que Ainaud va impressionar a València i Múrcia també presenten aquesta característica.

CATÀLEG

El catàleg que acompanya l'exposició reproduïx una bona part de les imatges fotogràfiques que Jules Ainaud va fer a Catalunya entre els mesos d'agost del 1871 i juliol del 1872 per encàrrec de la casa J. Laurent. Aquesta publicació té com a objectiu donar-ne a conèixer l'obra i situar el seu nom a l'altura que es mereix dins de la història de la fotografia del segle XIX a Espanya. A més, inclou un assaig del comissari de l'exposició i historiador de la fotografia, així com director de l'Arxiu Municipal de Valls, Jep Martí Baiget, que desgrana la vida i l'obra de Jules Ainaud posant l'accent en el seu viatge per Catalunya. D'altra banda, Carlos Teixidor Cadenas, conservador de fotografia a la Fototeca de l'Institut del Patrimoni Cultural de Espanya, escriu sobre els negatius de vidre de l'autor.

INFORMACIÓ PRÀCTICA KBr Fundación MAPFRE

KBr Fundación MAPFRE

Avinguda Litoral, 30 – 08005 Barcelona

infokbr@fundacionmapfre.org

Telf: +34 93 272 31 80

ENTRADA

Entrada KBr: 5 €

HORARI GENERAL

De dimarts a diumenges (i festius): 11.00 – 20.00 h

Últim accés: 30 minuts abans del tancament. La sala es comença a desocupar 10 minuts abans del tancament.

AUDIOGUIES

Disponibles en espanyol, català i anglès. Format en línia, accessible a través del mòbil.

Disponible també en dispositiu auditiu que es pot obtenir a la sala (segons disponibilitat).

XARXES SOCIALS

kbr.fundacionmapfre.org

[@mapfrecultura](https://twitter.com/mapfrecultura) / [@KBrfmapfre](https://twitter.com/KBrfmapfre)

[@mapfrecultura](https://www.instagram.com/mapfrecultura) / [@kbrfmapfre](https://www.instagram.com/kbrfmapfre)

facebook.com/fundacionmapfrecultura